Rallen

Nr 3 2024
Årgång 54

Angarngruppens informationsblad

Upp och ner i fjärilsvärlden
Ängssvampar
Bioblitz i Skesta hage
Varg, björn och lo i Uppland
Timmermansdamen
Tjäder i Tärnanområdet
Naturvårdsrapport
Fladdermöss vid Angarnssjöängen
Nattlys nr 5 i augusti
Fågelobservationer 2:a kvartalet
Häckningsutfallet i våra fågelhokar
Programöversikt

Svartfläckig blåvinge Foto: Kenneth Olausson

Ordföranden har ordet

Sensommaren inleddes med det tragiska beskedet, att vår vän, medlem och styrelseledamot Björn Nordling avlidit den 7 september 78 år gammal. Vi saknar och sörjer en uppskattad kollega. Minnesord över Björn finns att läsa på nästa sida.

Senvåren och sommaren har varit händelserika för Angarngruppens medlemmar med osedvanligt många och olika aktiviteter. ”Klassikerna” månadsrunda, Sitt-o-glo, nattsångarexkursion, bioblitz och fjärilsutflykt har självfallet också ägt rum. Har jag glömt något?

Nytt för i år har varit nattlysinventeringar av nattaktiva fjärilar, skalbaggar och andra ryggradslösa djur under periodens samtliga månader och dessutom på olika platser i reservatet för att därmed få en något fullständigare bild av områdets biodiversitet. När detta skrivs har fem nattlys genomförts och många intressanta fynd har gjorts. Läs mer om detta i två olika artiklar i detta nummer av Rallen.

Vår nya satsning på utbildning i fauna och flora i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, har varit lyckad med i stort sett fulla hus under de tre genomförda workshopparna. Kärlväxter, trollsländor och spindlar har avhandlats med både teori i Örstastugan och fältstudier inne i reservatet. Utmärkta föreläsare, några av Sveriges främsta experter inom respektive område, aktiva deltagare och hyfsade väderförhållanden har bidragit till framgången. Det är dock ett problem att vi inte har kunnat intressera unga intressenter. Vi avslutar med svampar i slutet av september. Läs gärna Hans-Erik Wanntorps initierade artikel om ängssvampar innan dess.

Avseende höstens olika medlemsaktiviteter hänvisar jag, som vanligt, till Rallens sista sida samt för detaljer och absolut senaste nytt till vår webbplats. Hjärtligt välkomna!

Ringmärkning av fåglar i den västra delen av sjöängen mjukstartade under sommaren och har fortsatt med ökad intensitet under september månad. Vi får anledning att återkomma med resultatet i nästa nummer av vår tidskrift.

Biologisk mångfald är ju föreningens ledstjärna och det är vår förhoppning, att detta nummer ger ytterligare inblick i vad Angarnssjöängen och dess omgivningar har ”att erbjuda”. Fåglar, fladdermöss, ryggradslösa djur, svampar och en del annat avhandlas. En artikel om tjädern i Tärnan-området ger oss ny kunskap om tillståndet hos denna intressanta fågel i vårt viktiga närområde. Det är tre år sedan en tjäder senast observerades vid Skesta …

Med en tillönskan om intressant läsning och snara återseenden i ”vårt” naturreservat.

Gunnar Hesse

Minnesord över Björn Nordling

Vår uppskattade vän, medlem och styrelseledamot Björn Nordling avled onsdagen den 7 augusti efter en lång och tapper kamp mot sviktande hälsa.

Naturintresset väcktes redan som tolvåring och snart blev Björn, som så många av oss i hans generation, medlem i SFU, Sveriges Fältbiologiska Ungdomsförening. Uppvuxen i Täby kom han så småningom att bekanta sig med Angarnssjöängen i grannkommunen, där han var sporadisk gäst under förra seklets tre sista decennier. Nästa steg blev vår förening, ett steg, som Björn själv beskrev som att ”på något sätt kom jag ändå i kontakt med Angarngruppen och anmälde mig runt sekelskiftet som stödjande, men inte aktiv medlem”.

2010 blev året, då Björn blev invald i vår styrelse, först som ”ledamot utan portfölj” och efter ett par år som ansvarig för naturvårdssektionen, en post som han sedan behöll med den äran fram till 2022. När krafterna detta år började tryta alltmer och Björn fick det allt svårare att besöka större delar av naturreservatet med behållning, bad han att få ta över informationssektionen i stället, där arbete hemifrån naturligtvis är mycket passande. För drygt tre månader sedan meddelade Björn mig, att han önskade lämna styrelsen med omedelbar verkan. Han orkade dessbättre med att nogsamt överföra sitt uppdrag till Sonia Wallentinus och Roland Olsson. En väl planerad övergång, som mycket väl sammanfattar Björns karaktär och egenskaper!

Björn har under sina fjorton år som mycket aktiv medlem i vår styrelse satt många positiva avtryck i vår verksamhet - hans metodiska arbete som vår talesperson gentemot Länsstyrelsen, hans ihärdiga gnetande med att få bättre ordning på vår webbplats, hans snabba uppdateringar på densamma, ofta med spetsfundiga kommentarer. Som god lagspelare i vår styrelse lämnar han oss med stor tacksamhet och många goda minnen.

Björn ledde även många av våra månadsrundor och var en uppskattad ciceron som lyssnade och delade med sig av sin kunskap och sina erfarenheter. Många har vittnat om hans goda mentorskap som inspirerat till ökat naturintresse och egna initiativ. Våra tankar och deltagande i sorgen går till hans hustru Cesse. Tack Björn för stor vänskap och ovärderliga bidrag. Angarngruppen har skänkt en gåva till Cancerfonden till Björns minne.

Å styrelsens och medlemmarnas vägnar
Gunnar Hesse

Upp och ner i fjärilsvärlden

Två nykomlingar i reservatet i år - svavelgul höfjäril och svingelgräsfjäril. Svartfläckig blåvinge återfanns inte i reservatet men vi ger inte upp hoppet.

Text: Gunnar Hesse

Svingelgräsfjäril Foto: Kenneth Olausson

Klimatförändringar och perioder med extremväder drabbar det mesta på gott och ont. Inte minst gäller detta de sköra dagfjärilarna. Både goda och dåliga nyheter för dessa djur visar sig även i vårt naturreservat. Låt mig börja med de dåliga.

Inventeringen av den svartfläckiga blåvingen fortsatte under årets högsommar som ett led i Länsstyrelsens åtgärdsprogram (ÅGP) för fjärilen. Ulric Ilveus, Kenneth Olausson och jag genomförde ett tiotal metodiska genomsökningar av det relevanta området i Skesta hage, men kammade noll. Trots riklig blomning av värdväxten backtimjan, hjälpt av gynnsammare väder och flitiga nötkreatur som betat och trampat i hagen, förefaller det dessvärre som om blåvingen har försvunnit från området. För några år sedan tog dock sommartorkan hårt på bestånden och nedgången började förmodligen redan då. Dessutom är fjärilen även beroende av vissa (ovanliga) arter av släktet

Svartfläckig blåvinge har i år endast återfunnits utanför reservatet, vid Vada-kullarna. Foto: Kenneth Olausson

rödmyror för sina larvers utveckling, framför allt hedrödmyra eller fältrödmyra. Vid inventeringar i reservatet under åren 2022 och 2023 hittades endast en koloni med hedrödmyra på Hackstakullen endast en koloni med fältrödmyra i Skesta hage. Vi får glädja oss åt att den svartfläckiga blåvingen i stället nu har etablerat sig på Vada-kullarna, endast tre kilometer från Skesta. Hoppet lever med andra ord!

Så till de goda nyheterna! Vi har fått två nykomlingar till Angarnssjöängens naturreservat, nämligen svingelgräsfjärilen och den svavelgula höfjärilen. Den värmeälskande och soldyrkande svingelgräsfjärilen finns dock redan rapporterad för 15 år sedan på Artportalen, men därefter har det dröjt ända tills i år innan den återfunnits i reservatet. Kenneth Olausson och jag hittade den på Midsommarberget den 29 maj och sedan upptäckte Göran Frisk den i Skesta hage i början av augusti. För 20 år sedan var fjärilens utbredningsområde i huvudsak begränsat till Götalands kustområden, men finns nu etablerad i nästan hela den landsdelen och även på många platser i sydöstra Svealand. En positiv effekt av klimatförändringarna!

Även slumpen avgör ibland fynd av nya arter. Den svavelgula höfjärilen, som jag upptäckte vid reservatsgränsen söder om Skesta hages parkeringsplats i mitten av juli, hör inte riktigt hemma just i reservatet eftersom den är en utpräglad invånare i näringsfattiga myr- och mossmarker i skogsbygder. Den är tämligen allmän i sådana miljöer över hela Sverige med undantag för den sydvästra delen av Götaland. Ulric Ilveus hittade ett exemplar av samma art förra sommaren nära Senebykärret norr om sjöängen och eftersom fjärilen är en duktig flygare var mitt exemplar säkerligen på utflykt från den populationen. Det har nog föga att göra med klimatförändringar i detta fall. Jag lyckades bara ta en bild med mobiltelefonen, innan den flög iväg; acceptabel för artbestämning, men alltför usel för publicering, så ni får nöja er med Kenneths foto från en annan plats.

Svavelgrul höfjäril Foto: Kenneth Olausson

Källor: Artportalen, Artfakta, Bo Söderström Nordens fjärilar en fälthandbok

Ängssvampar kring Angarnssjöängen

Angarnssjöängens hagmarker är rika på ängssvampar. Nu i september oktober kan marken lysa av vaxskivlingar i vackra färger.

Text och foto: Hans-Erik Wanntorp

Vit vaxskivling

Gul vaxskivling

Blodvaxskivling

Naturbetesmarker hör till de miljöer som snabbast försvunnit i det svenska landskapet. Många arter som är knutna till den miljön har minskat starkt och flera av dem är hotade eller nära hotade. Det är därför lyckosamt att flera betesmarker med gammal och kontinuerlig hävd har bevarats här i Angarnssjöreservatet - främst i Skesta hage och på Hackstakullen men även på den nu tragiskt ohävdade igenväxande Klosterbacken finns ännu fina partier. I alla dessa områden förekommer rödlistade, hotade och nära hotade hävdberoende växter och djur som annars saknas eller är mycket sällsynta i trakten. Det gäller också i hög grad svampar. Reservatet har en av de rikaste förekomsterna i länet av svampar knutna till magra, kontinuerligt hävdade marker. Ängssvampar brukar man kalla dessa men eftersom kontinuerligt slåttra de ängar är nästan försvunna, finner man dem numera mest i magra naturbetesmarker.

Flera olika svampgrupper brukar räknas till ängssvamparna, men själv har jag mest koncentrerat mig på fyra av dessa: vaxskivlingar, noppingar, fingersvampar och jordtungor.

Som andra svampar kan ängssvamparnas uppträdande tyckas nyckfullt. Vissa år finns det mängder, andra får man leta länge efter innan man hittar någon alls.

Vaxskivlingar

Vaxskivlingar är små till medelstora hattsvampar med glesa skivor. Hatten har ofta starka färger och konsistensen brukar sägas vara spröd eller ”vaxig” - svamparna bryts lätt sönder vid hantering. De flesta ängssvamparna hör till denna grupp, både här i reservatet och i landet.

Scharlakansröd vaxskivling

Trådvaxskivling

Spetsvaxskivling

Papegojvaxskivling

Toppvaxskivling

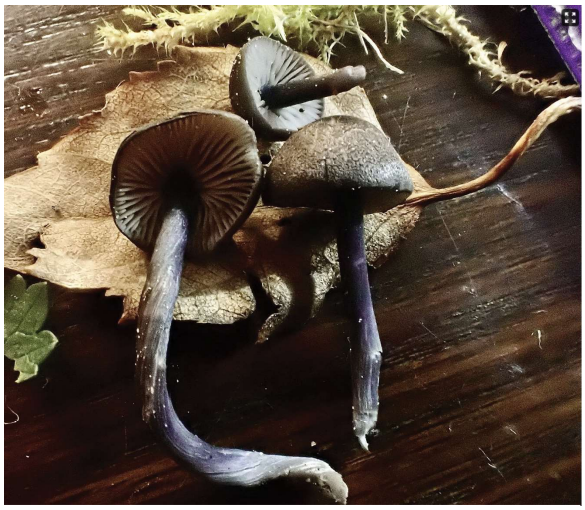
Om man strövar i Skesta Hage eller på Hackstakullen i september eller oktober kan marken vissa år, när regnen varit gynnsamma, lysa av olika vaxskivlingar i sprakande färger. Vitt, rött och gult. I mattor står vit vaxskivling och gul vaxskivling och den lysande röda blodvaxskivlingen.

Andra arter får man leta lite mera efter. Stora och granna arter är den scharlakansröda vaxskivlingen, trådvaxskivlingen med sin trådiga hatthud och den gula spetsvaxskivlingen. De två förstnämnda är rödlistade men förekommer här och där bland de vanligare arterna.

Några andra rätt storväxta arter är den sämskfärgade ängsvaxskivlingen och den slemmiga papegojvaxskivlingen som kan variera i färg från grönt över gult till rött och misstänks kanske bestå av flera närbesläktade arter. Den koniska toppvaxskivlingen blir svart när man tar i den. Totalt har jag hittills hittat fjorton olika vaxskivlingar, men fler finns säkert att upptäcka.

Noppingar

Flera arter av noppingar förekommer här och där i betesmarken. De är svårbestämda och den enda jag tror är säkert identifierad är blånoppingen från Hackstakullen.

Blånopping

Fingersvampar

Ängsfingersvampar hör till småttingarna i hagen. För att hitta dem bör man helst lägga sig ner på marken och leta. Och ha lite tålamod. Fem olika arter har jag hittills funnit. Vanligast är hagfingersvamp, maskfingersvamp och den greniga ängsfingersvampen.

Hagfingersvamp

Maskfingersvamp

Ängsfingersvamp

Jordtungor

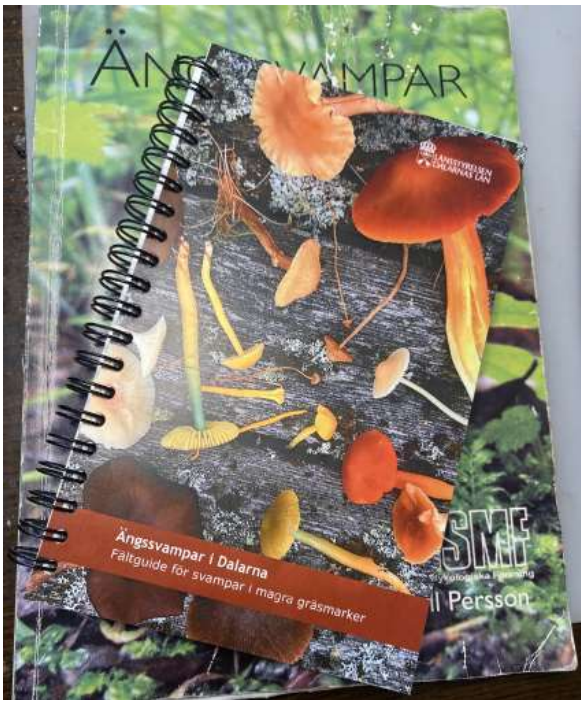

Fjällig jordtunga

Jordtungor hör till en helt annan svampgrupp än de övriga ängssvamparna. De är sporsäcksvampar, släkt med murklor och skålsvampar. Formen är klubblik. Ingen jordtunga är hittills funnen i reservatet. Dom är svårfunna och det vore väl kul om vi kunde hitta åtminstone någon art här.

Hagmark

Angarnssjöängens hagmarker är alltså rika på ängssvampar. Jag har bara letat några enstaka gånger och säkert går det att hitta fler arter. De första kan visa sig redan under sommaren, men flest brukar man se framåt september och oktober. För den som vill lära sig mer om ängssvampar finns den här utmärkta lilla boken som kan beställas från Länsstyrelsen i Dalarna för 150 kronor.

Bestämningslitteratur

Ängssvampar hittills funna i reservatet

Vaxskivlingar
Vit vaxskivling
Ängsvaxskivling
Papegojvaxskivling
Lutvaxskivling (NT)
Spröd vaxskivling
Gul vaxskivling
Spetsvaxskivling
Blodvaxskivling
Toppvaxskivling
Småvaxskivling
Trådvaxskivling (VU)
Mönjevaxskivling
Scharlakansvaxskivling (NT)
Luktvaxskivling

Noppingar
Blånopping
Obestämda noppingar

Fingersvampar
Hagfingersvamp
Ängsfingersvamp
Maskfingersvamp
Aprikosfingersvamp
Ramariopsis robusta

Bioblitz i Skesta hage

Årets Bioblitz i Skesta hage blev lyckad med inrapportering av 344 olika taxa av vilka 77 stycken var helt nya sedan den första Bioblitzen 2018.

Text: Ulric Ilveus

Några av deltagarna i livliga diskussioner om vad man hittat. Foto: Gunnar Hesse

Den sjunde Bioblitzen i ordningen gick detta år av stapeln den 6 juli i Skesta hage. Väderläget är ju alltid en viktig faktor för denna aktivitet, och SMHI's prognos såg lovande ut med uppehåll och växlande molnighet. Dock blåste det rätt så kraftigt under dagen (precis som förra året), men detta påverkade inte genomförandet i nämnvärd grad.

I planeringsstadiet inför denna dag kontaktades ett antal personer som är erkänt kunniga inom sina områden. Vi kunde täcka in nästan alla artgrupper och fick även ihop en mycket kompetent uppställning deltagare för att kunna hitta och identifiera så många arter som möjligt.

Som sig bör var fågelgänget med Stefan Paulin i spetsen där tidigt på morgonen för att registrera de allra tidigaste fåglarna. Vid den officiella starten klockan 09:00 var det ganska glest med deltagare, men allt eftersom droppade det in fler och fler. Totalt deltog ca 25 personer i aktiviteten. Dagpasset avslutades runt 16-tiden och kvällspasset startade kl 22:00.

Grillplatsen var som vanligt basen där vi kunde återsamlas för att visa upp och diskutera olika fynd, leta i medtagen litteratur efter arter vi observerat samt självfallet fika, prata och umgås i största allmänhet.

Genom trampning hittades jordlöpare, vattenbaggar och kortvingar. Foto: Gunnar Hesse

Under dagen undersöktes hagen och stranden nedom hagen både i grupp och individuellt, med hjälp av ögon, öron, kikare, kameror, luppar, håvar och feromonfällor. För att hitta alla kryp som gömmer sig i jord, förna, gräs, träd och vass användes flera olika metoder, t.ex. sållning, bankning, slaghåvning och trampning. Allt skall upptäckas!

Resultatet av sållning av barr och förna under granar. Foto: Gunnar Hesse

Vissa arter är svåra, eller direkt omöjliga, att bestämma i fält så det togs även en ansenlig mängd foton som analyserades i efterhand för att säkerställa rätt arttillhörighet. Men trots foton så går det inte alltid att artbestämma, och då får vi lämna dessa som obestämda. Totalt rapporterades på Artportalen att 344 olika taxa observerats under dagen, att jämföra med 442 för år 2023. Totalt för alla sju bioblitzar så är i dagsläget 1058 olika taxa inrapporterade. Jämför vi med resultatet för 2018 – 2023 som var 981 olika taxa så ökade vi i år på det totala antalet med 77 nya arter. Detta måste ses som ett fantastiskt resultat!

Inom kärlväxter fick vi i år hjälp av två biologistudenter från Stockholms universitet som tillsammans med oss andra lyckades artbestämma 116 arter. Den rödlistade kärlväxtarten backtimjan blommar rikligt i år och verkar ha återhämtat sig. Backtimjan är värdväxt till den svartfläckiga blåvingen, men den senare har tyvärr inte återhämtat sig efter torrsommaren 2018 och observerades inte heller under dagen. Månlåsbräken och slåtterfibbla, som också är rödlistade, hittades till skillnad från 2023 inte under dagen trots att vi letade noga, speciellt efter den förstnämnda.

Inom fågelgruppen observerades totalt 10 rödlistade arter under dagen jämfört med 18 stycken år 2023. Flera av deltagarna fick se den röda gladan som påpassligt sträckte förbi oss när vi satt och fikade vid grillplatsen. Även göktytan observerades detta år. I gruppen ryggradslösa djur så hittades totalt 131 arter varav fyra rödlistade. Irisguldstekeln (NT) var en ny art för Bioblitzen och var tillsammans med den mycket vackra ängsmetallvingen, bredbrämade bastardssvärmaren och den mindre bastardsvärmaren de arter som är rödlistade. Feromonfällor användes även i år för att försöka fånga in olika arter av glasvingar, och här var det enbart den svarta poppelglasvingen som attraherades

Vad kan det vara...? Foto: Gunnar Hesse

av feromonet och då i två exemplar. Roligast av allt var ändå en skalbagge som var helt ny för Vallentuna kommun; *Scirtes hemisphaericus*.

Svampar, som var den artgrupp som ökade mest 2023, blev i år dåligt täckta i avsaknad av en inom området kunnig expert. Artgrupperna svampar och mossor behöver vi förbättra inför kommande år.

Klockan 22:00 fortsatte Bioblitzen med fokus på fladdermöss. Tyvärr hade börjat regna och undertecknad hade inga större förhoppningar om att det skulle kunna gå att genomföra aktiviteten. Flera deltagare gav upp pga vädret men Hans-Georg och Sonia Wallentinus trotsade regnet. Medan Sonia tog en tur med hunden i hagen lyssnade Hans-Georg från bilen vid grinden till hagen och lyckades artbestämma totalt tre arter (större brunfladdermus, nordfladdermus och dvärgpipistrell) samt en trolig vattenfladdermus. Undertecknad bidrog inte alls till fladdermusresultatet utan åkte hem efter en lång dag i hagen.

Undertecknad vill sända ett stort tack till alla som deltog under dagen och bidrog med sina värdefulla kunskaper. Jag hoppas att ni alla har tid och lust att göra om Bioblitzen även 2025 då vi fortsätter att undersöka hagen för att få en bättre förståelse för dels dess biologiska mångfald och dels om denna på något sätt påverkas av vår nutid.

Ulric Ilveus i väderanpassad utstyrsel.
Foto: Sonia Wallentinus

Varg, björn och lo i Uppland

Ett flertal säkra observationer av varg, björn och lo har gjorts i norra Uppland

Text: Hans-Georg Wallentinus

Rapporterade vargar, björnar och lodjur de senaste tre månaderna (skandobs.se 12 och 22 aug 2024). Grönt = godkänd observation, grå = inte verifierad observation.

Jag återupptog i förra Rallen den långa serien med vargrapporter från trakterna (eller Uppland om man ska vara noggrann). Min faktadatabas är skandobs.se, som drivs av länsstyrelserna. Där kan allmänheten lägga in observationer av rovdjur. En annan bas är rovbase.se som Naturvårdsverket driver, men där fanns inget att hämta när detta skrevs 22 augusti 2024.

Som vanligt rapporteras det in varg både här och där i våra trakter, men det finns inget tidsmässigt samband mellan rapporterna och ingen av dem är verifierad. Så antagligen är den varg borta som höll till i mellersta Roslagen. Nu till hösten börjar ungvargar söka sig ut från reviren i Värmland och Uppland. I Vassunda i Knivsta och i Fastbol norr om Alunda har det i augusti tillkommit två observationer. Kanske någon av dessa individer kan hamna i vår närhet?

Vad som är verifierat är dessutom, att det finns en björn i norra delen av Norrtälje kommun. Den har bland annat observerats och fotograferats flera gånger vid en åtel i Hallstavikstrakten under senvåren. Det finns också tre veriferade björnobservationer i Gråska och Kolarmora från samma områden som senast 20 augusti. För rätt många år sedan nu, fanns en björn som Stockholms och Uppsala län ”delade” på. Sjön Vällen var centrum för den björnen, men den rörde sig någon gång ned till Roslagskusten.

Det är möjligt att den nya björnen kommer att leva ett liknande liv, så det gäller att ha ögonen med sig på de Uppländska vägarna. Ett problem när det gäller björnrapporter är att en stor vildsvinsgalt i skymningen ser ruskigt björnlik ut på håll (jag vet!). Därför krävs det nog foto på björnen för att det ska godkännas. Eller åtminstone foto på ett ramavtryck eller liknande.

Den efterhängsna timmermansdamen

Text: Gunnar Hesse

Större timmerman, hona. Foto: Kenneth Olausson

Det var maj månad för tre år sedan och avverkning av framför allt barrträd hade nyligen ägt rum alldeles i närheten av Lilla Lappdal och Angarnssjöängens naturreservat. Det färska timret låg nu ihopsamlat vid Lingsbergsvägen och därmed drömläge för entomologer att leta långhorningar, vivlar och andra träanknutna skalbaggar. Jag var en av dem som tog sig dit.
Väl framme spenderade jag en tid genom att söka igenom delar av själva hygget; stubbar iakttogs och större grenar genomsöktes. Ett stort antal myrbaggar letade framgångsrikt efter sin favoritföda barkborrar. Långhorningarna barrträdlöpare och lövträdlöpare sprang omkring (vad annars med de namnen?) bland avverkningsresterna och även en del andra intressanta skalbaggar pockade på min uppmärksamhet.

Nöjd med detta blev det så dags för inspektion av de större högarna med timmerstockar längs vägen. Den främsta målarten för dagen var den

Myrbagge. Foto: Kenneth Olausson

Barrträdlöpare. Foto: Kenneth Olausson

större timmermannen, som kan bli upp till 20 mm lång och som med sina oerhört långa antenner är en av de mest imponerande långhorningarna i vårt land. Hanens är fyra gånger så långa som kroppen och honans två gånger så långa. Trots detta är de inte helt lätta att hitta på timret, då de med sin mörkbruna färg smälter väl samman med barrträdens bark. Efter ett idogt letande kunde jag dock till sist med säkerhet fastställa, att minst nio exemplar fanns bland stockarna. Lön för ”mödan” och nöjd lämnade jag så småningom platsen och bilade hemåt.

En avstickare till Täby Centrum för att uträtta ett ärende och sedan hemmet. Jag plockade av mig naturkläderna och hängde upp dem i ett separat rum; ombytt var jag så redo för summering av dagen samt mer alldagliga och nödvändiga sysslor.

Dagen därpå hade Kenneth Olausson och jag planerat ett gemensamt besök på hygget vid Lilla Lappdal och därför mycket lämpligt att återigen dra på sig kläder för naturupplevelser. In i sagda rummet och vad är nu detta? På golvet kröp en större timmerman! En hona med kortare antenner! Hur i hela friden hade den hamnat där? Nu gällde det att agera snabbt, så en stor glasburk med säkert lock hämtades; sådana finns alltid till hands i vårt hem uti fall att… Med varsam hand lyckades jag få in djuret i burken, varpå jag ringde Kenneth och berättade om min fångst och bestämde tid i närtid för vårt möte.

Snart var vi alla tre på plats, timmermansdamen, Kenneth och jag. Kenneth var redo med kameran med bästa makroobjektivet och ut släpptes en förmodligen lättad långhorning. Inom en minut eller så, kom en timmermansherre flygande, landade på timmerstocken och till synes utan att ens fråga så var en parning iscensatt! Bra med långa antenner!

Uppenbarligen hade damen ifråga fattat visst tycke till mig, satt sig på mina byxor, följt med in i bilen och kanske till och med in i Melanders fiskbutik i Täby Centrum (tur att Hälsovårdsnämnden inte var på inspektion just då). Hem till oss, sittande kvar på mina byxor utan att jag lade märke; ivrigt och förgäves letande efter talltimmer i rummet under kvällen och natten och så äntligen upptäckt och återbördad!

Mot en herre med antenner fyra gånger så långa som kroppen, hade jag däremot inte en chans!

Större timmerman - parning. Foto: Kenneth Olausson

Tjäderinventeringarna i Tärnanområdet

I våras fortsatte Stockholms Ornitologiska Förening (StOF) sin inventering av tjäderlekplatser i Tärnanområdet. Aktiviteten skedde som tidigare i samarbete med Nya Tärnangruppen. I denna artikel går det att läsa mer om resultaten från inventeringarna.

Text: Mattias Ödevidh

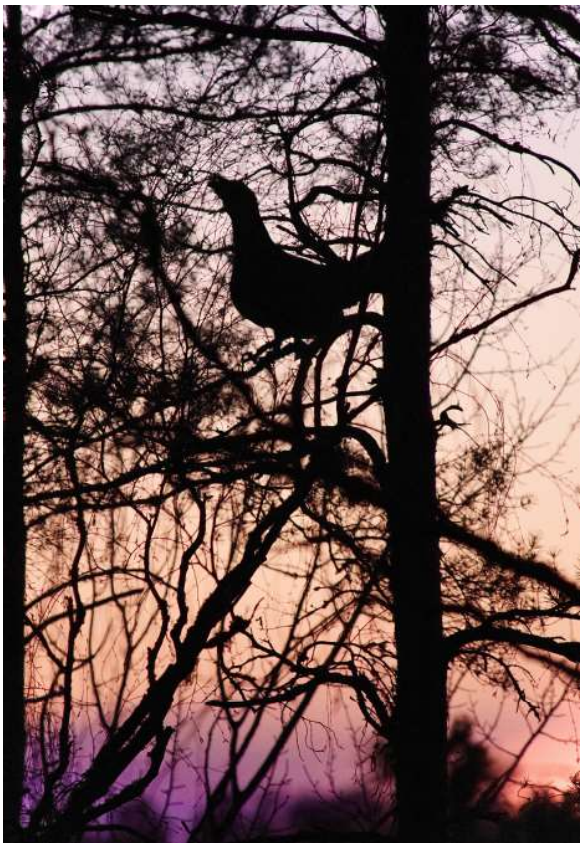
Spelande tjädertupp i Tärnanområdet Foto: Kenneth Olausson

Tärnanområdet är ett av få skogsområden norr om stan (inom Stockholms rapportområde) som fortfarande är tillräckligt stort för att hysa flera sammanlänkade tjäderlekplatser. Detta trots att områdets sammanhängande skogstäcke minskat kraftigt under senare år. Att unga tjädrar kan förflytta sig mellan flera olika tjäderlekplatser är viktigt för att säkra tjäderns fortlevnad regionalt och för att bibehålla den genetiska kvalitén i populationen långsiktigt. På landskapsnivå får avståndet mellan tjäderlekplatserna inte bli för långt eller fragmenterat av exempelvis kalhyggen eller storskalig infrastruktur. Om alltför få tjäderlekplatser har kontakt med varandra efter skogsbrukets framfart ges tjädern inte goda förutsättningar att klara sig på lång sikt.

Eftersom vi som inventerat tidigare år funnit sex tjäderlekplatser i Tärnanområdet, och haft känning på ytterligare två mindre områden där tjäderspel sannolikt förekommer i någon grad,

ville vi detta år dels säkra upp de befintliga platserna och dels finna av oss icke tidigare funna tjäderlekplatser. (Se Rallen 2023 nummer 3 för information om tidigare års inventeringar).

Vad blev då årets inventeringsresultat?

Tjädertupp träar i solnedgången Foto: Mattias Ödvidh

Förutom de sex tjäderlekplatser som vi redan hade hittat fick vi förra året känning på ytterligare två. En av dessa var en tjäderlekplats som beskrivits i en rapport av gamla Tärnangruppen men där vi bara funnit enstaka spelspillning och observerat enstaka tjädrar under rätt säsong. Vid återbesök på platsen i våras fann vi tyvärr att stora avverkningar hade skett i närområdet, mindre än 100 meter ifrån lekplatsens förmodade centrum. De spår av tjäder som fanns kvar efter avverkningarna var väldigt få. Denna tjäderlekplats får tyvärr betraktas som förlorad och tyvärr hann vi inte dokumentera den innan det var försent.

Den andra platsen som vi hade känning på visade sig däremot fortfarande vara en tjäderlekplats, om än liten. Vi fann detta år både spelspillning och flera tjädrar på platsen. Vid en kvällsinventering observerades också två inflygande tjädertuppar som skar näbb i skymningen.

Under våren hann vi även undersöka flera andra oinventerade områden i Tärnanområdet. Då många potentiella skogsområden redan var genomgångna var chanserna att hitta något givetvis sämre detta år. Men efter många timmars vandrande hittade vi ytterligare en tjäderlekplats med gott om spelspillning och både tjäderhonor och tuppar i närområdet. Under en för spelsäsongen mycket sen kvällsinventering konstaterade vi också en inflygande tjädertupp samt parningsceremonier på denna plats. Utöver detta fick vi i slutet av maj kännedom om ytterligare en tjäderlekplats av okänd kvalité. På denna plats fanns både spelspillning och tarmtömningar samt rapporter om flera spelande tjädertuppar. Vi besökte dock denna tjäderlekplats och närområdet alltför sent för att kunna inventera ordentligt. Därför ska vi återvända dit nästa säsong och undersöka dess status. Det finns också två, tre potentiella skogsområden kvar att undersöka inom Tärnanområdet.

Resultatet av våra tjäderinventeringar i Tärnanområdet visar följaktligen på åtta tjäderlekplatser av varierande storlekar och sannolikt en till. Det ger totalt nio tjäderlekplatser. Av alla dessa platser är endast en lokaliserad i ett naturreservat. Kring flera av de andra tjäderlekplatserna har avverkningsanmälningar kommit in de senaste åren. Dessa har Stockholms Ornitologiska Förening motsatt sig genom att sända skrivelser till Skogsstyrelsen eller överklaga till Mark- och miljödomstolen. Resultaten har varit varierande men viss framgång har uppnåtts.

Naturvårdssektionens rapport

Huvuddelen av naturmarkerna i reservatet har även i år betats av nötkreatur till fromma för floran. Örnbräkenbestånden har minskat med mänsklig hjälp och djuren har roat sig med fågelmatarna. Runt hörnet väntar avverkningar.

Text och bilder: Tryggve Engdahl

Ormbunkarna i Skesta hage

I slutet av juni, på en av sommarens varmaste dagar, genomfördes årets aktion mot örnbräken. Vi var åtta personer som deltog varav två före detta anställda på Länsstyrelsen nämligen Julia Stigenberg (numera kommunbiolog i Botkyrka) och Alexandra Johansson (numera komunekolog här i Vallentuna). Den här gången valde vi ett stort och tätt bestånd på den soliga tallbacken upp från den öppna ytan där man spanade på fågelmatningen förr. Tyvärr finns flera lika stora och täta bestånd på olika håll i hagen så det lär bli tillfälle att göra en insats även i framtiden.

Örnbräkenbeståndet där rensning pågår

Busksly på Klosterbacken

Länsstyrelsens personal har det senaste året röjt sly på Klosterbacken, vilket började bli mycket välbehövligt. Problemet är att man på grund av den nedskurna budgeten inte har möjlighet att röja efter sig. Stora mängder av sly ligger där det fallit vilket gör det besvärligt att ta sig fram. Dessutom finns massor av små stubbar efter slyet som man lätt snubblar på. Stubbarna kan vi inte göra något åt men planen är nu att ordna en naturvårdsdag i november då vi åtminstone försöker samla så mycket sly som möjligt i en stor hög på lämplig plats. Elda riset får vi förstås inte utan det får ligga och brytas ner naturligt. Datum för insatsen är satt till lördag 9/11. Det är många år sen Klosterbackens hagmark betades och tyvärr finns inga planer för sådan hos Länsstyrelsen.

Samma markyta efter rensning

Pollinatörsåkern vid Örsta

I våras bearbetades den södra delen av åkern mellan Örstaskogen och Midsommarberget. Det tog lång tid innan något grodde, kanske på grund av torkan i början av sommaren. Nu har rikligt med bovete, honungsfacelia med mera kommit upp till fromma för pollinatörerna. På den norra, obearbetade delen finns gott om rödklöver och gul sötväppling.

Snokdöden vid utloppet

Ännu har inget gjorts för att hindra att snokar drunknar vid utloppets dammlucka. Länsstyrelsens entreprenör, som man anlitat för att åtgärda saken, svarar att han funderar på hur han ska gå till väga och att ”flödet under säsongen varit snoksäkert.”

Bete vid sjöängen

Kvigor på bete i sjöängen

I år har vi haft två olika djurbesättningar som betat vid sjöängen. På södra sidan kändes det i början som lite få djur men korna hade rätt många kalvar som nu vuxit sig ganska stora. Sammantaget blev det bra betat på den långa sträckan som även inkluderar Midsommarbergets hage.

På norra sidan finns en hyfsat stor besättning kvigor som betat bättre än förväntat. Länsstyrelsen såg till att hålla Skesta hages grind mot sjöängen öppen och lite oväntat har kvigorna tagit sig in och betat rätt skapligt även i Skesta hage. Tyvärr har de illa sargat våra fågelmatare vilket kommer att kräva omfattande reparation i höst. Tydligen tyckte korna att jättegranen vi gömt matarna under var deras ställe. Är det inte vildsvin som saboterar vår matning så är det kor…

Återstår Hackstakullen med näraliggande ytor inklusive den korta sträckan fram till Asphagen. Här har vi fram tills nyligen inte haft något bete alls! Nu har dock en liten flock av kobesättningen på sydsidan smitit ut och betar på Hackstakullen. Enligt den som gör tillsyn på korna trivs de bra där och eftersom de har dricksvatten i dammen så de får gå kvar där ett tag. Enligt Länsstyrelsens entreprenör Gunnar Hammar är det annars de nya ägarna på Hacksta som ansvarar för att det blir betat. Styrelsen har kontaktat Länsstyrelsen för att få klarhet i frågan. Fortsättning följer…

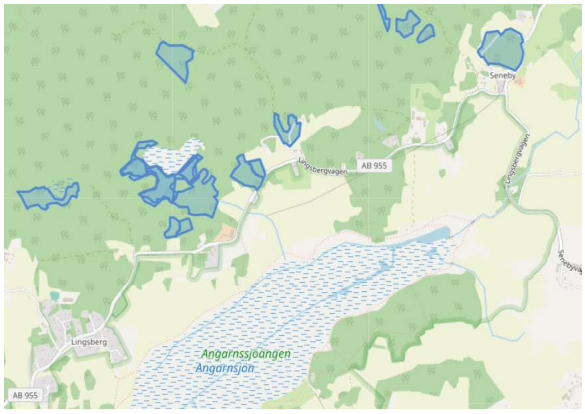
Vattenståndet

Efter det ovanligt höga vattenståndet i början av året, har det från och med april till och med juli legat nästan precis som vi vill ha det - på den högre gränsen i vattendomen. Kanske mera tur än skicklighet då dammluckan varit stängd ända sen i våras. Nu har vattenståndet, av torkan i augusti, sjunkit lite under kurvan men därmed har vi å andra sidan fått några fina dybankar för vadarna!

Omfattande avverkningar att vänta norr om Lappdal

En mängd så kallade avverkningsanmälningar har lämnats in till Skogsstyrelsen av ägaren till fastigheten Lappdal 1:2. Områdena markerade på kartan nean ingår alla i Lappdal 1:2.

Det rör sig om så kallad föryngringsavverkning - ett finare ord för kalhygge - med efterföljande plantering. Områdena omfattar bland annat stora skogspartier (drygt 13 ha) norr om Kusta, liksom både söder om vägen upp till Jaktstugan och till höger i Y-korset. Även anmälningar gällande områden kring Morsta, öster om E18, har gjorts men de ligger utanför vårt intresseområde.

Utdrag ur karta på www.avverkningskoll.se

När avverkningarna blir av är oklart. Naturskyddsföreningen i Täby har överklagat avverkning av två separata områden norr om Lappdal eftersom man där hittat flera rödlistade arter, bland annat spillkråka, orkidén knärot och två olika tickor samt signalarter i form av flera olika skalbaggar och svampar. Överklagandet har resulterat i att dessa avverkningar har pausats för vidare utredning. Områdena är därför inte heller markerade på kartan.

Fladdermöss vid Angarnssjöängen

Med teknisk utrustning kan vi avslöja vilka fladdermusarter som flyger i reservatet. Häng med!

Text: Hans-Georg Wallentinus

Större brunfladdermus Foto: Kenneth Olausson

Jag erbjöd mig att skriva lite om fladdermössen runt Angarnssjöängen. Döm om min förvåning när jag upptäckte att jag gjorde det redan i Meddelanden från Angarngruppen 2004. Men de flesta av er var nog inte med på den tiden och dessutom har det hänt mycket på fladdermusfronten, både när det gäller namngivning och skydd, samt inte minst när det gäller utrustning för att artbestämma fladdermössen på sina läten.

De fyra arter som jag är helt säker på finns runt sjöängen heter numera större brunfladdermus, dvärgpipistrell, nordfladdermus och vattenfladdermus. Numera är alla fladdermusarter fridlysta och den vanligaste av dem – i våra trakter – nordfladdermus är med på rödlistan som ”nära hotad”. Den här rödlistningen kan tyckas märklig, men om en art minskar stadigt under en lägre tid är det grund för klassning som hotad eller nära hotad, precis som när det gäller fåglar.

”Säkra arter”

2004 skrev jag att jag hade fått in vattenfladdermus på min fladdermusdetektor vid ängen mellan fågeltornet och Midsommarberget. Numera har vi också spelat in den i Skesta hage och den finns nog på ett antal ställen runt sjöängen. Vattenfladdermusen jagar över öppna vattenytor eller i ganska öppen terräng en bit upp från stranden, men aldrig långt från skyddande vegetation. Arten tillhör släktet *Myotis*, där arterna har väldigt lika läten. Så det gäller att ha en bra detektor och ett bra analysverktyg. Men ser man en fladdermus som flyger fram och tillbaka tätt intill vattenytan, är det med stor säkerhet en vattenfladdermus.

Större brunfladdermus rör sig över öppen terräng, även över sjöängen. Speciellt på våren

Dvärgpipistrell Foto: Kenneth Olausson

kan den vara dagaktiv och ser då ut som en morkulla när den kommer farande.

Dvärgpipistrell är tvärt om. Den håller till i glest trädbevuxna områden, skogsbryn osv. och ger sig inte gärna ut på några längre turer

Nordfladdermus Foto: Jon Risfelt

över sjön. Å andra sidan har jag sett den jaga över obetad gräsmark, flygande på bara någon centimeters höjd över gräsvipporna och ganska långt från träd.

Nordfladdermus, till slut, är något mitt-emellan när det gäller jaktrevir.

Förutom dessa fyra arter är det två till som vi tycker oss ha fått in på detektorerna; brunlångöra och gråskimlig fladdermus. Men det är svårt att få inspelningarna att bli godkända som dessa arter. Arbete pågår.

Fladdermusdetektorer

Det är inte gratis med detektorer, men för dem som är villiga att lägga ned ”lite” pengar, så finns det tre olika typer av detektorer som kan vara aktuella. Den första är **heterodyn-detektorerna**. Tekniken bygger på att apparaten skickar ut en ton med bestämd frekvens. Med en ratt ändrar man frekvensen. Den här tonen interfererar med fladdermusens sonar (”ekolod”) och det bildas en ton, där tonhöjden är lika med skillnaden i tonhöjd mellan fladdermusen och apparaten. Det gäller att ljudet ska vara så långt ned i basen som möjligt, då har man hittat fladdermusens frekvens. Större brunfladdermusen ligger lägst i frekvens, kring 20 kHz, nordfladdermusen ligger kring 30 och dvärgpipstrellen på 50-55 kHz. Vattenfladdermusen har långa ”svep” som börjar på minst 50-60 kHz och går ned till omkring eller strax under 30 kHz.

En heterodyn-apparat kostar från 3 000 kronor och uppåt hos Naturbutiken eller hos tillverkaren Pettersson Elektronik.

Song Meter Mini Bat uppställd för inspelning vid södra änden av Ullnasjön 19 juli 2024. Foto: Sonia Wallentinus

Har man en iPad eller motsvarande för Android finns en tillsats, **Echo Meter Touch 2**

Pro (EMT2 Pro), som kan spela in fladdermusläten, samtidigt som man med hjälp av en app ser dem grafiskt på bildskärmen. De spelas upp med en tonhöjd som nog alla klarar att höra. Apparaten är egentligen en mikrofon som kan ta emot mycket högfrekventa ljud.

Appen ger förslag på vilken art det är, men man ska vara försiktig med att lita på förslagen – EMT2 tolkar ofta fel. Kostar ca 6 000 kronor hos Naturbutiken. Med tanke på hur den svenska kronan svänger i värde är det nog dagspris som gäller. Om den här typen brukar sägas att den har ”hastighetsinspelning med tidsexpansion”. Filerna kan föras över till dator för analys (det går inte med en heterodynapparat i överkomliga prislägen).

Numera finns också autoboxar, som man ställer ut på kvällen och plockar in igen på morgonen. Den jag har heter **Song Meter Mini Bat 2AA**. Angarngruppen har en motsvarande för inspelning av fågelläten. Man får plocka ned inspelningarna till sin dator och tolka lätena själv, och det tar sin tid. Du får räkna med att lägga ungefär 12 000 kronor för en sådan box, som du lämpligen beställer från Naturbutiken. Den här lådan fångar också in fågelläten från närområdet, men det finns också en tillsatsmikrofon specifikt för inspelning av fågelläten.

Analysprogrammen är dyra som stryk, men det finns en light-version av analysprogrammet Kaleidoskop från tillverkaren av Song Meter-boxen. Det som kan vara lite knepigt med ”vanliga” ljudbehandlande program är att de inte hanterar extremt höga frekvenser. Både boxen och EMT2 spelar in med 256 000 ljudpunkter per sekund och då måste man på något sätt göra om inspelningen så att den sparas i t ex 192 000 ljudpunkter eller ännu lägre.

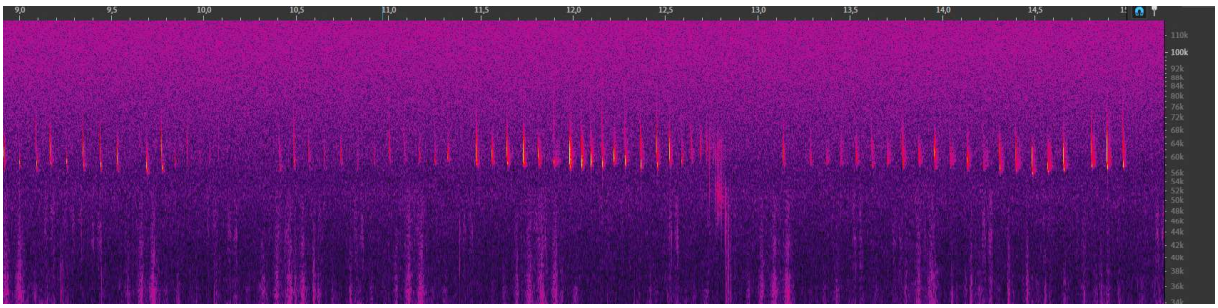
Svep av dvärgpipistrell

Så här kan en skärmbild se ut med EMT2. Upplösningen är inte mycket att hurra för, men man ser ändå att det visar en dvärgpipistrell, eftersom svepet går ned till ca 56 kilohertz.

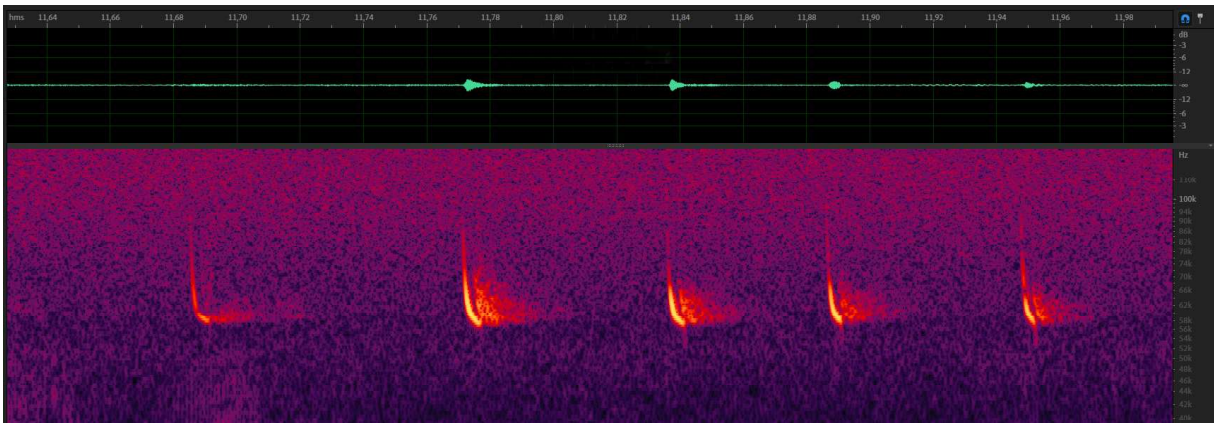
Fladdermusläten

På bilden nedan visas en typisk registrering av dvärgpipistrell. Sonaren går ned till mellan 50 och 60 kilohertz (1 kHz = 1,000 svängningar i sekunden), men börjar på betydligt högre frekvens. De lite diffusa lätena ned mot figurens nederkant är vårtbitare. Lite till höger om mitten sjunker plötsligt tonhöjden och ljudstötarna kommer mycket tätare. Då har fladdermusen fått korn på en byte och behöver skaffa sig en bättre ljudbild av var det är mer exakt. Skesta hage 22 juli 2024. Exemplen är inspelade med autoboxen och nedladdade till Adobe Audition.

På nästa sida visas en detalj ur bilden nedan. Man kan kalla varje ljudstöt för ett svep och

Dvärgpipistrell och vårtbitare

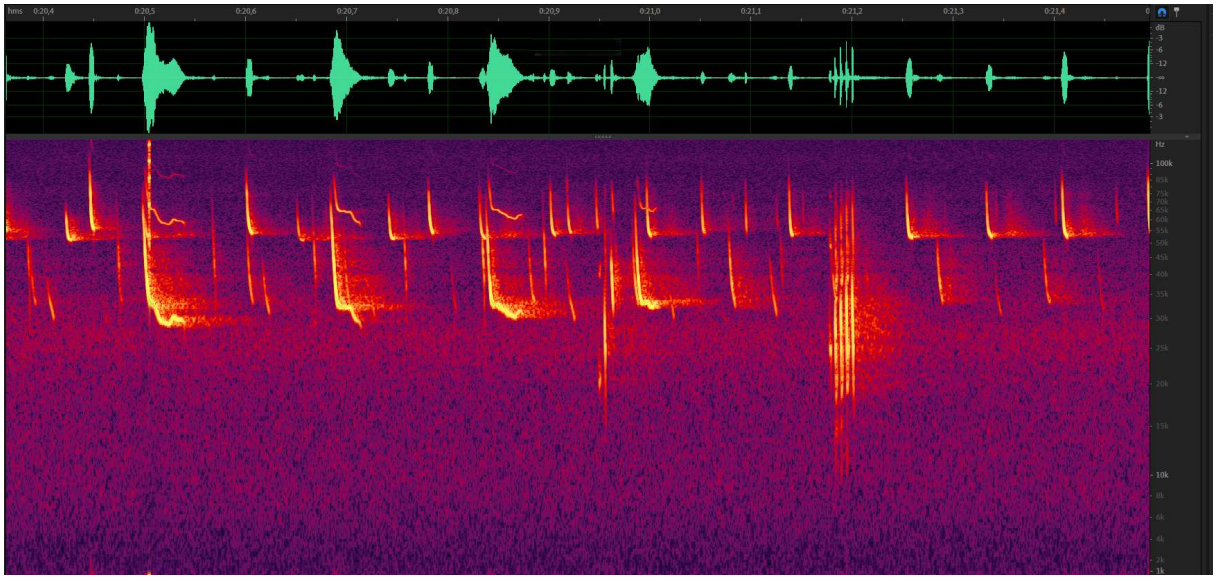

Detalj av dvärgpipistrellsvep ur bilden på sid 21

svepet börjar i det här fallet på ungefär 90 kHz och slutar hos detta exemplar med sin starkaste del vid 58 kHz. ”Molnet” som syns till höger om svepet är ekon från omgivningen. Så här ser många fladdermusarters ljudstötar ut, men de har olika start- och slutfrekvens. När en art ska bestämmas är frekvensen, svepets utseende och avståndet mellan två svep viktiga karaktärer. På bilden nedan jagar såväl dvärgpipistrell som nordfladdermus.

Nordfladdermusens svep slutar omkring 30 kHz. Dessutom syns en del sociala läten. Drillen vid 21,2 kHz kommer från dvärgpipistrellen medan det andra, som det finns fyra av, inte är identifierat. Kan vara nordfladdermus men också dvärgfladdermus. Det skulle också teoretiskt kunna vara en helt annan art, som är så långt bort att sonarlätet inte fångas upp av utrustningen. De här sociala lätena är nämligen ofta mycket starka och hörs därför långt.

Dvärgpipstrellens sociala läte går ända ned till 10 kHz och ligger alltså i det hörbara området för oss människor (en hyfsat ung person kan höra upp till 16-20 kHz). När det gäller det andra sociala lätet, ser man första och andra övertonen på lätet längst till vänster (första övertonen ligger på dubbla grundfrekvensen och andra övertonen på trippla grundfrekvensen, i det här exemplet ca 30, 60 resp. 90 kHz). Den gröna figuren är lätets amplitud, dvs hur starkt det är. Det syns tydligt att det ligger väldigt mycket energi i det sociala lätet.

Dvärgpipistrell och nordfladdermus

Spindel, spindel på väggen där …

… säg mig hur säker min artbestämning är!

Text: Gunnar Hesse

Inte lätt, så en spindelkurs med både teori och fältpraktik var på sin plats! Angarngruppens workshopprogram i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, nådde den tredje etappen lördagen den 31 augusti. Efter att tidigare ha ”avverkat” både kärlväxter och trollsländor (rapport från den senare kommer i nästa Rallen) så var det dags att ta sig an den utmanande ordningen spindlar.

Redan utanför stugknuten ... Foto: Gunnar Hesse

Ett tjugotal personer samlades vid tiotiden i den röda Örsta-stugan för att under Kajsa Mellbrands ledning lära sig mera om dessa intressanta djur. Kajsa är utbildad biolog, har doktorsexamen i spindlars ekologi och fick 2017 ArtDatabankens naturvårdspris för sitt arbete med diskussionsgruppen Spindelnätet. En mycket väl kvalificerad lärare och handledare med andra ord.

Intresserade deltagare Foto: Gunnar Hesse

En inledande teorilektion under ett par timmar följdes upp med fältstudier och i möjligaste mån artbestämning på plats, innan inhåvade djur släpptes fria igen (tillstånd erhållet från Länsstyrelsen). Däremellan intogs dock salladslunch i solskenet (och blåsten) utanför ”skolhuset”. Särskilt långt var det absolut inte till de första fynden: fettspindel hittades inomhus samt murzebraspindel och laduhoppspindel runt huset.

Därefter bar det iväg ner mot rastplatsen och sedan vidare mot Tältholmen via hällristningarna. Särskilt fort går det inte med fyra sanktionerade slaghåvar i hårt arbete och gott om

Getingspindel Foto: Francisco de Lacerda

tänkbara ställen för spindlar att undersöka. Nya upptäckter för dagen gjordes i form av ängsbaldakinspindel, ljusterspindel och så en av de absoluta målarterna, nämligen getingspindel. Denna art är en relativ nykomling till vårt land med första fyndet någon gång på 80-talet. Den är nu redan spridd till stora delar av både Götaland och Svealand. Den första rapporterade observationen i Angarnssjöängens naturreservat skedde först för tre år sedan.

Kokong av skogskaparspindeln Foto: Gunnar Hesse

På en tallstam på själva Tältholmen fann den skarpögde Jens Johansen några kokonger skapade av skogskaparspindeln och längs stigen norr därom mot midsommarbergshagen hittade vi andra nya arter för dagen, nämligen kärrspindel, höstspindel och korsspindel.

Kärrspindel. Foto: Francisco de Lacerda

Vi vek av innan hagen och följde sedan kanten av pollinatörsåkern mot vägen från Örsta till Midsommarberget för att sedan promenera tillbaka till ruta ett och Örstastugan. Ytterligare en getingspindel hittades i dikeskanten och så dagens sista kryss, en vasshjulspindel.

Djupdykning i dikeskanten Foto: Gunnar Hesse

Jens närstuderar ett fynd Foto: Francisco de Lacerda

Nu är det ju så, att inte endast spindlar hamnar i slaghåven vid exkursioner som dessa. En mängd insekter fastnar där också och i mitt fall blir det naturligt, att speciellt undersöka eventuella skalbaggsfångster. Döm om min stora förvåning när jag vid närmare undersökning upptäckte att den fem millimeter stora kortvingen i håven var en helt ny art för Vallentuna kommun. *Stenus similis* heter den (svenskt namn saknas) och tillhör släktet *Stenus* med över 80 arter i Sverige. Släktet är mycket att lätt att bestämma på grund av dess väldiga huvuden med halvklotformiga utstående ögon. Sedan blir det svårare på artnivå …

En givande dag i reservatet! Stort tack till Kajsa Mellbrand och alla deltagare för att den blev så lyckad!

Nattlys nummer 5, augusti 2024

Den här gången hade vi bättre väder och då hände det grejer!

Text: Ulric Ilveus

Micke Johansson och Gunnar Hesse kollar fynden Foto: Ola Asteman

Det femte nattlyset för 2024 genomfördes som planerat 10 augusti på Klosterbacken. Årets första nattlys i april genomfördes också på Klosterbacken, men då var det väldigt kallt och inga fjärilar noterades. Så detta nattlys blev därför det första där nattaktiva insekter med all säkerhet skulle kunna observeras. Men vilka arter skulle dyka upp?

Vädret var i och för sig inte heller denna gång helt perfekt då det var relativt starka och byiga vindar under kvällen och natten. Det gjorde att vår utrustning inte alltid fungerade som tänkt.

Totalt var vi sex personer som deltog hela eller delar av natten. Vi hade denna gång satt upp sex olika stationer. Vid två av dem använde vi kvicksilverlampor, vid två hade vi LepiLED-lampor och vid två stationer använde vi EntoLED-lampor. Lamporna tändes upp 21:30.

Ganska omgående drog ljuset till sig olika insekter. Det är ju inte enbart nattflygande fjärilar som lockas utan även andra insekter. Först ut var den stora och imponerande fälttordyveln. Under natten hade vi därefter många olika skal-

Tälten sätts upp Foto: Ola Asteman

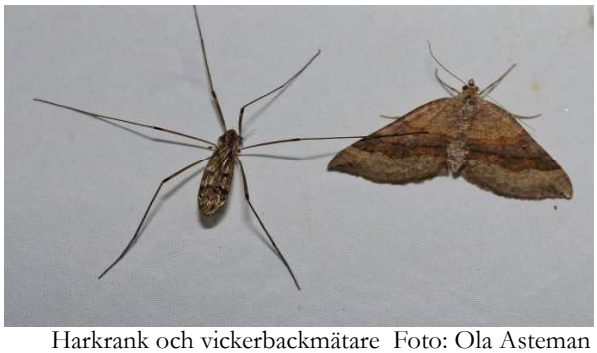
Mindre klubbgräshoppa Foto: Ola Asteman

Bålgeting Foto: Ola Asteman

Björktandvinge Foto: Ola Asteman

Harkrank och vickerbackmätare Foto: Ola Asteman

baggsarter såsom aftondyngbagge, rostbrun dyngbagge och buskögonvivel samt olika typer av skinnbaggar som *Adelphocoris seticornis* och *Phytocoris populi*. Den magnifika långhorningen större aspvedbock gjorde också ett besök på en av stationerna. Flera av skinnbaggarna var tidigare inte rapporterade från reservatet.
Vad gällde nattfjärilar så blev det, trots vindarna, ett bra och varierat utbud, allt från det stora och vackra blåbandade ordensflyet till den pyttelilla och tillika vackra vårtbjörksguldmalen.
En för reservatet ny art som gladde oss var det rödlistade skiktdynemottet (NT) som hade den goda smaken att sitta kvar på samma lakan hela kvällen. Andra arter som också observerades var kungslavspinnare, grön lobmätare, videörtsstyltmal och gulryggad johannesplattmal.

Vid 02:30 släckte vi ned alla lampor och plockade ihop utrustningen, nöjda och glada

Kungslavspinnare Foto: Ulric Ilveus

Gulryggad johannesplattmal Foto: Ulric Ilveus

Större aspvedbock Foto: Ulric Ilveus

Blåbandat ordensfly Foto: Ulric Ilveus

Skiktdynemott Foto: Ulric Ilveus

Fälttordyvel Foto: Micke Johansson

efter att vi totalt hade observerat 117 olika arter av ryggradslösa djur. Totalt antal observerade ryggradslösa djur för Angarnssjöängens naturreservat var innan denna natt 2167 taxa och efter nattlyset så ökade antalet till 2218. Således var det 51 nya arter för reservatet som observerades under kvällen.

På vägen mot parkeringen på Olhamra så stötte vi ihop med en större vattensalamander som var ute på äventyr - blott det andra rapporterade fyndet från reservatet.

Näst sista nattlyset för året genomfördes den 4 september vid Örsta. Rapport från det kommer i nästa utgåva av Rallen.

Fågelobservationer vid Angarnssjöängen 2:a kvartalet 2024

Ett urval av intressanta observationer från Angarnssjöängen rapporterade i Artportalen, sammanställt av Andreas Viberg.

Sjöorrar Foto: Christer Hjert

Under perioden gjordes fynd av några svåra arter hos oss med sjöorre, härfågel och kungsfiskare i topp. Under kvartalet har drygt 7 700 observationer lagts in på Artportalen för Angarnssjöängen och artlistan den 30 juni landade på 181 arter. Närbelägna och till viss del jämförbara Fysingen har samlat ihop 188 arter.

Rapportörer

EKE Erik Koppe, SPN Stefan Paulin, KON Kenneth Olausson, SSM Svante Söderholm, PNN Per Norlin, LJN Linus Jonsson, TPN Tony Persson. BJN Bo L-G Johansson, JKI Jaakko Koski, ANY Aron Norrby, RSR Roland Sjölander, GLN Gun Larsson, AÖG Anders Öberg, ÖSN Örjan Sjögren, NED Niclas Eklund, HNM Henrik Nordström, CHT Christer Hjert, ALN Anders Löwdin, MSF Michael Staff

April

- 1.4 Bläsgås rastade med ända upp till ca 130 ex fram till andra veckan i maj (många observatörer). 3 skärpiplärkor vid Lundbydiket (SSM), och upp till 10 snösparvar på Åstaåkern (flera observatörer).
- 4.4 2 spetsbergsgäss rastar på Åstaåkern (PNN).
- 6.4 3 sjöorrar rastar och stannar även till dagen därpå (flera observatörer). Rastande sjöorre är verkligen inte vanligt i Angarn och sedd endast 4 gånger tidigare. En storlom mot ost (SPN) och en rastande strandskata (flera observatörer). Båden en hane och en hona svart rödstjärt ses omkring Örsta under tre dagar, men området verkar trots goda förutsättningar inte duga för häckning (flera observatörer).
- 7.4 9 sträckande småskrakar mott norr (CHT, PNN, LJN). En pilgrimsfalk sträcker mot norr (flera observatörer).

Röd glada Foto: Kenneth Olausson

- 9.4 Periodens första rapport på röd glada med 2 exemplar som rastar vid Sommarstugeområdet. Därefter rapporterades röd glada fram till 16 april. Det häckar röd glada relativt nära oss i väster så lite konstigt kanske att vi inte ser fler individer, men det är väl en tidsfråga innan något par etablerar sig ännu närmare.

Strandskata Foto: Kenneth Olausson

- 12.4 Periodens andra pilgrimsfalk mot norr (flera observatörer), dessutom periodens andra strandskata (flera observatörer)

Fjällgäss Foto: Kenneth Olausson

- 13.4 2 färgmärkta fjällgäss rastar och stannar fram till 9 maj (många observatörer). Dessutom 2 gravänder på Åstaåkern, inte särskilt vanligt (flera rapportörer). Ännu mindre vanligt, med endast 5 fynd tidigare, var den härfågel som plötsligt flög över Åstaåkern mot Sommarstugeområdet (ÖSN, RSR, GLN). Tyvärr behagade inte härfågeln att stanna hos oss. Två råkor ses över Kusta (ÖSN) samt en skräntärna (EKE).

Gravand Foto: Kenneth Olausson

- 14.4 Rördrom hörs tuta kortvarigt (LJN, NED). Därefter finns inga säkra rapporter på rördrom så den har haft ett dåligt år. Upp mot 150 storspovar ses (flera observatörer).
- 16.4 En råka rastar vid Ådalen (KON).
- 17.4 En 2k stäpphök flyger runt på morgonen (EKE mfl).

Råka Foto: Kenneth Olausson

Mandarinand Foto: Kenneth Olausson

- 21.4 3 skräntärnor mot norr (EKE). Den första av totalt 4 rapporter på ägretthäger under perioden (EKE).
- 22.4 Hela 6 brunänder, 5 hanar och 1 hona, ses från Midsommarberget (KON). Dessutom stöts en dvärgbeckasin vid Lundbydiket (KON).
- 23.4 En kungsfiskare ses mycket kortvarigt vid Grävlingholmen (KON, AÖG). Kungsfiskare är riktigt svår i Angarn och har bara setts mycket kortvarigt 7 gånger tidigare. Dessutom hela 21 mindre strandpipare på Åstaåkern samt en rörhöna (EKE).
- 25.4 Återigen en kortvarig obs av en färggrann sak, en mandarinand, som rastar där ån till Lingsbergsdalen rinner in till sjöängen (KON).
- 26.4 Tredje dagen under perioden med rapport på pilgrimsfalk (KON).
- 28.4 Periodens sista rapport på pilgrimsfalk med en sträckande individ (LJN) innebär att det rapporterades sannolikt 4 ex under våren.
- 29.4 Dubbelbeckasinspel vid Lundbydiket noterades under 5 kvällar fram till 10 maj (flera rapportörer), men spelet var för det mesta trögt.
- 30.4 En hane lappsparv rastar på Åstaåkern (flera observatörer).

Maj

- 1.5 En hona bergand rapporteras födosökande vid Grävlingholmen (JKI). Bergand är svår i Angarn och detta var enda rapporten. 2 dvärgmåsar rastar tillfälligt (flera rapportörer) samt en 2k stäpphök (flera observatörer). En vaktel stöts vid Utloppet (MSF). Sedan dröjde det drygt tre veckor tills ett spel hördes vid Skesta, enda rapporten på det i år (ALN).
- 2.5 4 dvärgmåsar sträcker norrut (EKE, TPN). Dvärgmås uppträder under ett fåtal dagar varje vår, i år under två dagar.
- 3.5 I alla fall två mindre hackspett har spelat samtidigt runt sjöängen, en vid Klosterbacken och en vid Midsommarberget (KON mfl).
- 4.5 En drillsnäppa hörs locka (ANY), och samma observatör har även ett spel från dvärgbeckasin vid Byksbergsmaden, samtidigt som dubbelbeckasinspelet!
- 5.5 Näktergal hade ett bra år i Uppland vad jag förstått, i Angarn sjöngs det från ett par ställen fram till sista maj (flera observatörer).
- 7.5 En av bara tre obsar av backsvala från perioden (LJN). Första rapporten på småfläckig sumphöna (HNM). Ett rätt dåligt år för arten hos oss.
- 9.5 En jorduggla jagar vid Södra maden under några dagar (flera observatörer).
- 10.5 En drillsnäppa rastar på kvällen, samma fågel ses även morgonen därpå (SSM)
- 11.5 Hela 200 vitkindade gäss rastar (SSM).
- 19.5 Kärrsångare sjunger vid Utloppet som vanligt, dock kanske något tidigare än vanligt (SSM).
- 21.5 En brun glada snurrar över Klosterbacken (PNN).
- 22.5 En enda rapport på bivråk från perioden, SPN har en över skogen vid Lappdal.

Jorduggla Foto: Christer Hiert

Juni

- 7.6 Återigen ses en jorduggla i området kring Åsta. Ugglan stannar ända till 20 juni vilket är lite anmärkningsvärt (flera observatörer).
- 8.6 En 2k ängshök snurrar lite över sjöängen innan den drar vidare österut (MSF).
- 14.6 En trastsångare hörs tillfälligt vid Fågeltornet (PNN).
- 16.6 Tiggande hornuggleunge hörs från området Rökarbacken/Byksbergsdungen (flera observatörer).

Häckningsutfallet i våra fågelholkar

Något sämre häckningsutfall än förra året men färre antal misslyckade häckningar.

Text: Stefan Paulin

Årets genomgång av våra fågelholkar efter avslutad häckning påbörjades 17 augusti. Till och med 1 september har 187 holkar av 307 kontrollerats och resultatet visar på ett häckningsutfall på 44,4%. Denna siffra ska jämföras med fjolårets slutsiffra på 50,3%. Det som är positivt i årets siffror är att andelen ”misslyckade” häckningar (okläckta ägg eller döda ungar) är lägre jämfört med fjolårets (10,7% mot 14,4%). Nu är ändå förhoppningen att årets totalsiffra ska förbättras när alla holkar är genomgångna. En orsak till denna förhoppning är att de två områdena, Tältholmen och Rökarbacken, som har riktigt dåligt utfall, redan är inräknade i årets siffra.

Ett skäl till att framför allt Rökarbacken får så dåligt resultat är att där finns en stor andel nyproducerade starholkar, uppsatta 2021. Av någon anledning, som vi ännu inte kommit på, ratas dessa till stor del. Här har vi en uppgift i att försöka förstå varför dessa holkar inte duger. Dock ska noteras att några av dessa holkar ändå har använts.

Programöversikt

15 september till 15 december 2024

OBSERVERA att alla ändringar och kompletteringar av programmet läggs ut på arngarngruppen.se så kontrollera för säkerhets skull där innan du ger dig ut.

21 september lördag. **LILLA SITT-O-GLO**. Byksbergsdungen. Start 06:00. Värd Stefan Paulin.

28 september lördag. **WORKSHOP ÄNGSSVAMPAR**. Se webbplatsen för mer information.

2 oktober onsdag. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 07.30. Värd Jon Risfelt.

5 oktober lördag. **STRÄCKRÄKNING**. Se webbplatsen för mer information.

12 oktober lördag **NATTLYS.** Se webbplatsen för starttid och samlingsplats. Värd Ulric Ilveus i samarbete med Stockholms Entomologiska Förening.

19 oktober lördag. **NATURVÅRDSDAG**. Holkrensning. Se webbplatsen för mer information. Värd Stefan Paulin.

6 november onsdag. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 07.30. Värd Lasse Berglund.

9 november lördag. **NATURVÅRDSDAG**. Risröjning på Klosterbacken. Samling vid Olhamra parkering 09:00. Värd Tryggve Engdahl.

4 december onsdag. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 08.30. Värd Stefan Paulin.

NÄSTA NUMMER AV RALLEN kommer ut i december. Manusstopp 2 december. Idéer, textförslag och fotografier mottages tacksamt till rallen@angarngruppen.se

© Angarngruppen och respektive författare
© Fotografier respektive fotograf

Angarngruppens styrelse

Ordförande: Gunnar Hesse
tel. 070-556 66 34
gunnarhesse@hotmail.com

Vice ordförande, sekreterare: Ulric Ilveus
tel. 073-960 05 57 ulric@ilveus.se

Kassör: Stefan Paulin
tel. 070-227 45 13 stefanpaulin@telia.com

Inventeringssektionen:
Erik Koppe
tel. 070-899 47 77 erik.koppe56@gmail.com
och
Kenneth Olausson
tel. 070-592 68 63 kenneth@komp.se

Naturvårdssektionen:
Tryggve Engdahl
tel. 070-725 79 15 tryggveengdahl@live.se
och
Sonia Wallentinus
tel. 070-492 29 24 sonia.wallentinus@conec.se

Informationssektionen - Rallen:
Redaktionsrådet rallen@angarngruppen.se

Informationssektionen - Webbplatsen:
Sonia Wallentinus
webmaster@angarngruppen.se

Medlemsregistret:
Elisabeth Lundgren
Tel. 070-495 57 60
elisabeth.lundgren@fibermail.se

Kontakt:
kontakt@angarngruppen.se